

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Tractatus De Institvtione Sacerdotum, qui sub Episcopis
animarum curam gerunt, quo ad mores eorum & reliquam
vitam**

Soto, Pedro de

Louanij, 1562

9 De peccato delectationis in cogitatione peccati.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30247

Lectio Nona.

DE PECCATO DELE-
ctationis in cogitatione peccati.

POST principium hoc de quo iam dixim⁹, primorū scilicet motuum, in quibus venialia tantum peccata sunt: sequitur proximus huic gradus: cū scilicet non solum illecebra peccati mētem tangit, sed cū iam sola cogitatione illicitarum rerum mēs oblectatur ante consensum in actū ipsum: quod dicere possum⁹ esse delectationem peccati. Hunc gradum Aug. in mystica illa expositione peccati primorum parentum significatum intelligit, cū mulier vidit pomum quod esset bonum, &c. tulit atq; comedit: intelligēs videlicet hunc esse proximum gradum ad consummationē peccati, cū post suggestionem serpentis incipit iam mēs sola illicita cogitatione delectari:

ctari
 sum
 quod
 pri⁹
 De q
 non
 titur
 sum
 sed e
 sum
 ctam
 quod
 ne ef
 tatio
 busda
 tem
 licet
 que i
 iterio
 bus
 hom
 enim
 sensu
 terio
 mod
 perti
 dixi

ctari: unde ascenditur ad consen-
 sum in ipsum actum peccati. Nō
 quod semper necessarium sit hoc
 pri^o inueniri: sed certē frequēter.
 De quo illud certō constat, quod
 non solum peccatum commit-
 titur, cū in actum ipsum con-
 summatum peccati consentimus:
 sed etiam cū negantes consen-
 sum actui, sola cogitatione dele-
 ctamur consensu pleno rationis: *Peccata*
 quod peccatū August. in ratio- *delecta-*
 ne esse dicit, quanquam & cogi- *tionis in*
 ratio ipsa, & delectatio, in qui- *cogitati*
 busdam peccatis ad inferiorē par- *one, etiā*
 tem pertineat: in peccatis vides *ad ratio-*
 licet carnalib⁹, & in omnib⁹ alijs *nem per*
 que in rebus aut exteriorib⁹, aut *tinēt, sed*
 interioribus sensib⁹ apprehēsibili- *inferiorē*
 bus sita sunt: vt in fornicatione, *proprie.*
 homicidio, furto, & ceteris. Hæc
 enim oīa præsentia exterioribus
 sensib⁹ cognoscuntur, absentia in-
 terioribus cogitantur, & utroque
 modo ad appetitum sensituum
 pertinent. Cæterum quia (sicut
 diximus) sunt etiam primi mo-
 tus

tus

110. DE PECCA. DELECTATIONIS.

tus in ratione, possunt in ea quos
que esse hec cogitationis peccata:
cum videlicet de infidelitate, aut
presumptione, & forte superbia
cogitatur. Hæc enim non sensibus,
sed sola ratione comprehenduntur:
neque appetitus sensitivus, primo &
proprie, sed voluntas delectatur illis.
Omnia tamen, etiam carnalium cogitationum
peccata rationi tribuit Aug. rationi
(inquam) voluntati coniunctæ: quia ad eam
pertinet motus inferiorum virium, sicut &
suos ordinare & illicitos comprimere, cum
eos viderit insurrexisse. Cum ergo id non
facit, recte tribuitur illi peccatum: sicut
gubernatori submersio navis, cum omittit
quæ ad eam conservandam providenda erant,
ut b. Thom. explicat. Peccatum enim
omne mortale (ut ibidem inquit) merito
rationi tribuitur siue rationali appetitui:
quoniam non nisi ex eius consensu inferiorum
virium motus peccata sunt. Nec rationis
tantum vocat Aug. hoc peccatum

qu. 74.
ar. 5. 1. 2.
ar. 4.

pecca
enim
duo fi
alteru
porea
mbda
tanda
ca rat
comm
super
das &
ca vit
rigen
hæc o
liffi gr
videli
tur nō
sumus
quæd
quoda
a viro
poree
est. H
est sup
nō inu
hec v
pertin

peccatū sed rationis inferioris. Cū enim (vt ex superioribus patet) duo sint officia rationis nostrę alterum versatur circa res corporeas, cōmoda vidicet vel incōmoda corporis & sensuum cogitanda & prouidenda; alterum circa rationes illas æternas, & incommutabiles veritates (de quibus superius diximus) & inspiciendas & consulendas, & deniq; circa vitā ex eis gubernandam & dirigendam. Sic enim Augu. putat hęc optimē cōuenire mysticę illi significationi primi peccati: vt videlicet per mulierē, intelligatur nō caro secundū quā similes sumus alijs animalibus, sed pars quædam rationis à suprema illa quodāmodo decisa, sicut mulier à viro; illa videlicet, quæ huic corporeę vitę administrandæ dedita est. Hęc (inquit ille) adiutorium est superioris rationis, cui simile nō inuenitur ī animalib. Cū itaq; hęc vocetur inferior ratio, ad eā pertinet iudiciū, nō illud supremum

NIS.
uo
ata:
aut
rbia
nsi
en
siti
ūtas
nen,
aum
ra
niun
in
s or
cū
ergo
pec
erlio
cō
t, vt
n enī
quit)
ra
non
rum
Nec
hoc
ec

222. DE PECCA. DELECTATIONIS.

mum & vltimum, quo iudicamus de operibus nostris secundum leges æternas; sed infimū illud & generationis ordine primum iudicium, quo secundum leges ex corporib⁹ sumptas iudicamus. Sunt itaq; in nobis quasi duo tribunalia: alterum, vbi ratio secundum commoda & incommoda corporum & sensuum iudicat de rebus: hoc est rationis inferioris: alterum, vbi secundū leges æternas iudicatur: & hoc est supremum rationis superioris iudicium. Cæterum in omnibus ordinatis tribunalibus ad inferius pertinet, de minoribus, & primis ac quasi præambulis rerū iudicare. Ad supremum pertinet vltima, & quasi omnium definitiua sententia. Hæc verò duo de quibus loquimur, scilicet delectatio cogitationis illicitæ, & actus ipse illicitus consummatus, sic natura ordinata sunt, vt illud min⁹ sit: & prius generationis ordine oriatur: hoc verò supremum &

vlti

vltim
delibe
tur co
tation
bunal
super
Augu
homi
Et ce
tiōis,
illicita
quia i
ration
proxi
rē tet
quā
pecca
ordin
b. Au
pfa vo
& ab i
scamu
dam h
stri. la
tum p
tation
giture

vltimum, post quod nihil aliud
 deliberandum restat. Merito igitur
 consensus in illicitam cogita-
 tionem inferiori rationi & tri-
 bunalis: consensus vero in actum
 superiori tribuitur: quanquam (ut
 Augustinus inquit eo loco) toti
 hominis sit vtrumque peccatum.
 Et certe dici potest vtriusque ra-
 tionis, Ex vtriusque enim officio est
 illicitas cogitationes cohibere. Et
 quia illa infima sunt, proxime ad
 rationem inferiorem pertinet, sicut
 proxime tetatio serpentis mulie-
 rem tetigit, & prius illa delectata est,
 quam consummaretur totum illud
 peccatum. Hæc itaque dicta sint de
 ordine huius progressus ex sensu
 b. Augustini: ut non tantum ipsa
 vocabula, quibus ille loquitur
 & ab illo alij mutuati sunt, agno-
 scamus: sed etiam pulchram quã-
 dam habeamus cognitionem no-
 stri. iam restat ut quale & quan-
 tum peccatum sit in illicitis cogi-
 tationibus, dicamus. Circa hoc igitur
 primo est statuendum, *Quantum
 peccatis*
 lam

*fit delectatio
 solam delectationem voluntariam
 in illicita cogitatione, solam
 (inquam) sine consensu in ipsum
 opus peccati, peccatum esse eiusdem
 generis, cuius est actus ipse de quo
 cogitatur, mortale videlicet, si actus
 mortalis: veniale, si venialis
 sit actus. Hoc asseruit Au. Nō
 (inquit) negādū. est esse peccatū, cū
 mēs sola cogitatione oblectatur
 illicitis, nō quidē decernēs ea esse
 facienda, sed tenens tantū & vol
 uens libenter, quæ statim cū ani
 mū attigerunt, respui debuerūt.
 Hoc itaq; dicit esse peccatū, sed
 lōgè min⁹, quàm si opere statua
 tur faciendū. Vbi, quia lōgè min⁹
 dicit: nō propterea intelligit non
 mortale. Nā eodē loco postquā di
 xerat pro huiusmodi cogitatio
 nibus tūdendū esse peccatū, veniā
 petendam, tandem, inquit, totus
 homo damnabitur, nisi hoc pec
 catū solius cogitationis, quod si
 ne voluntate operandi, sed cū vo
 luntate talibus oblectandi admit
 titur, per gratiam mediatoris res
 mitis*

mita
 Aug
 ri, me
 dicat
 stea
 his c
 quā
 cere:
 anim
 cita:
 & de
 se vo
 cita, c
 mens
 fum
 illicit
 ex ra
 igitur
 habe
 Hoc
 am in
 & vo
 cū
 buit.
 tiffin
 riū, h
 nē &

mittatur. Itaque aperte docet Aug. in sola cogitatione delectari, mortale esse. Vbi certè subindicat rationem, quam b. Tho. postea latius explicauit. Delectari his cogitationibus nõ est aliud, quàm illis affici, & in eis sibi placere: hoc autè non est aliud quàm animũ propensum habere in illicita: Si igitur hoc voluntarium & deliberatum fuerit, constat esse voluntarium affectum in illicita, quod Aug. indicat dũ ait: cũ mens oblectatur in illicitis. Rursum motus appetitus sensitiui in illicita & mortalia excusantur ex rationis inconsideratione: cũ igitur iam ratio cõsiderauerit, nõ habent vnde iam excusentur.

Hoc est enim quod August. etiam inquit: peccari, quia tenetur & voluitur libenter, quod statim cũ animum attigit, respui debuit. Itaque habendum est vt certissimum, omnẽ appetitũ voluntariũ, hoc est, omnem propensionẽ & affectionem in illicita cum

ras

rationis consensu, illicitam esse
 ea ratione, qua ipse actus illicitus
 est. Et quanquam hoc posset suf-
 ficere, a posterioribus tamē mul-
 ta addita sunt, quæ pertinent ad
 specialem considerationem, qua-
 lis in materia morali necessaria
 est, de quibus pauca breuiter sunt
 nobis annotanda. Duo igitur cō-
 sideranda sunt, vt de his iudicari
 possit. Alterum ex parte volun-
 tarij: alterum ex parte obiecti,
 quo in cogitatione delectamur.
 Circa primum igitur constat, tri-
 pliciter rationem & voluntatem
 se posse habere circa cogitationē
 illicitam. Primo, cū plene con-
 sentit illi: quod apertū est pecca-
 tū. Secundo cū illi etiā aperte
 contradicit: vbi etiā constat non
 solū non esse peccatum, sed
 potius virtutem & meritum. Ita-
 que hęc duo, tanquam extrema,
 certa sunt, Circa quæ hoc est ad-
 uertendum præcipuè, plenum ra-
 tionis consensum aut dissensum
 prærequirere plenam etiam &
 in

*Quando
 sit piensus*

integ
 cet pe
 gitet,
 cepta
 se cog
 cogite
 tit, an
 contra
 quicq
 sidera
 ption
 ratem
 ti nos
 quasi
 plene
 pericu
 quæ n
 non et
 finitur
 beamu
 ne no
 mus, s
 putatu
 vel dis
 etiam
 duobu
 Est

integram aduertentiam : vt scilicet perfectè attendat, & quid cogitet, & quid sit cōtra diuina præcepta. Si enim vel non aduertit se cogitare, vel si aduertit quid cogitet, non tamen satis aduertit, an illud peccatum sit, vel cōtra Dei præceptum, an non: quicquid ante hanc plenam considerationem fit, magis ad surreptionem pertinet, quàm ad voluntatem. Consulit Deus infirmitati nostræ & tarditati, & qualdam quasi inducias concedit nobis, vt plenè aduertamus & peccatum, & periculum rei quam cogitamus: quæ non sunt induciæ temporis: non est enim certum tempus definitum, intra quod aduertere debeamus: sed quamdiu in obliuione nostri, & eorum quæ cogitamus, sumus, tamdiu nobis nō imputatur. Plenus ergo consensus vel dissensus sequitur plenam etiam considerationem. Hæc de duobus illis extremis.

Est verò medius quidam gradus,

rationis
consensus
aut dissensus.

De consensu vel dissensu rationis non plerumq.
 dus, in quo neque aperte consensire deprehēdimur, nec dissentire: sed vel tepiditate quadā & somno ita consideramus illicitas cogitationes, vt nō satis efficaciter illis resistam⁹. Vbi sunt etiā multi gradus secūdū quōd maior vel minor est tepiditas: & in his oīb⁹ nihil certi definiri potest. In vniuersali tamē illud hīc obseruādū, non esse opus in his omnibus certū aliquid definire. Id satis erit, vt cū aduertimus nos cōsiderasse, nec satis agnoscimus, an, vt opus erat, resisterimus, Deo relinquamus iudicium, & magis timeamus culpam, quā securitatem nobis promittamus.

Est quādam negligentia parua, est alia maior: relinquamus ea deo iudicanda: & in dubio nos ipsos tanquam peccatores agnoscamus. Excusant multa nonnulli: vt cū quis securitate quadā ductus, cogitationem quam in se aduertit, negligit reprimere. Sed hīc est ante oculos habēdum, in scri

scriptu
 ad vigi
 non do
 dum in
 & tēta
 quit Sa
 Et Do
 late om
 rum: Ca
 vestra
 dia cor
 (inquit
 lumba
 Et Pfa
 meum
 raque p
 tationi
 ter repe
 in his o
 qualis
 Scripti
 propiti
 fioni co
 rūt illu
 his dubi
 super cu
 nus est a

scripturis sacris exhortari nos
ad vigilem custodiam nostri, ad
non dormitandum nec oscitan-
dum inter insultus inimicorum
& tērationes. Omni custodia (in-
quit Sapiens) serua cor tuū &c.
Et Dominus in Euāgelio: Vigi-
late omni tempore orantes. Ite-
rum: Cauete ne grauentur corda
vestra &c. Vnde obliuio custo-
diæ cordis reprehēditur. Ephraï
(inquit Propheta Osee) quasi co-
lumba seducta non habens cor.

Et Psalmista lamentatur: Cor
meum dereliquit me, &c. Non i-
taque parū timendū ab illis cogi-
tationibus illicitis, quas oscitan-
ter repellimus. Verum est tamē
in his omnibus, multum referre,
qualis sit cuiusque dispositio.

Scriptū enim est merito, Deum
propitiari ignorantijs siue omis-
sioni eorum qui toto corde que-
rūt illum. Quare longē aliter in
his dubijs cēsendū est de eo, qui
super custodiā sui vigilat, & alie-
nus est à prauis affectibus: aliter
de

Prouer.

4. Luce

21. ibidē.

Osee. 7.

2. paral.

30.

De dicit

cogitatione

que est

cogitatio

ne perici

dicitur.

120. DE PECCA. DELECTATIONIS.

de eo qui præceptis in quæcunque
illicita rapitur & ruit. Illud non
omittendum, quòd in his moti-
bus nonnunquam non statim ap-
petitus pareat rationi. Possunt in-
taque perseverare nonnunquam
renitente etiam ratione: sed quan-
do perseverant postquam animad-
versi sunt, nec constat contradix-
isse rationem: timendum est valde
eam cõsensisse. Sed dubia oia
relinquantur iudicio Dei, & hu-
mili poenitentia illorum à Deo
postuletur venia.

*De delectatione
quæ ex
cognitione
percipitur.*

At verò circa obiectum hoc
est considerandum, non semper
delectationem consequentem cogitationem esse de ea re quæ cogitatur, sed nonnunquam de ipsa cognitione. Constat enim cognitionem tantum, etiam rerum malarum & alienarum ab affectu nonnunquam delectare. Est enim cogitatio per se bona & delectabilis, etiam mali: sicut sciëntia mali est bona. Igitur si illicita cogitentur ut agnoscantur, & ut de il-

lis

IN

lis vel
cere po
tione, c
inuent
delecte
est, nisi
vel de
vel de a
liori la
proprie
Ut si q
nouas a
di inim
na, & h
Si vero
quam c
homici
nifestu
& com
verò q
tu max
fundum
bus qua
tus est a
test illu
re cogn
rum qu

lis vel ab alijs doceri, vel ipsi docere possimus, & in eorū cognitione, quia perspicua est, & quia inuenta sunt quæ quærebamus, delectemur: nullum peccatum est, nisi fortè curiositatis. Itaq; cū vel de cognitione occulti prius, vel de adinventione aliqua subtiliori lætamur duntaxat, non est propriè peccatum illius generis. Vt si quis adueniat & excogitet nouas aliquas rationes inuadendi inimicum, aut furripiendi aliena, & hac inuentione delectetur. Si verò delectatio sit de re ipsa quam cogitam⁹: vt de adulterio, homicidio, & eiusmodi alijs: manifestus est consensus in illicita & complacentia volūtaria. Hoc verò quando dubium est, ex statu maximè & affectu proprio pēfandum est. Qui nihil afficitur rebus quas cogitat, & tamen deditus est adinventionibus: credi potest illū magis cognitione, quàm re cognita delectatū fuisse. Ceterum qui (vt diximus) totus affe-

F ctus

Actus est illicitis quæ cogitantur, merito timere debet. Circa obiectum etiam scrutantur nonnulli, qualiter illicitum esse debeat quod cogitatur: an videlicet viduæ liceat cogitare de actibus matrimonij, aut marito in absentia uxoris. Illa enim licita sunt, nec dubium est sanctè viduam gaudere de generatione filiorum, & alijs ad matrimonium pertinentibus. Est tamè considerandum, quòd in cogitationibus carnalibus delectari extra licitos ipsos actus, manifestè sit delectatiõem quærere, vbi non licet. Nec enim licet extra actus ipsos matrimonij. Semper itaque hæc timenda sunt & fugienda, præcipuè his, qui rebus quæ cogitantur affecti sunt: Quorsum enim attinet, vt is qui cupit se de inimico vindicare, sic cogitet & delectetur: si licitum mihi esset, sic occiderè aut læderem inimicum: aut sic fornicarer, si esset licitum? In his itaque omnibus melius putam⁹ simpliciter

pliciter
quæda
quibus
excuse
his non
mus in
intra li
tribus.
velit,
& exho
permi
loquut
progre
inuenit
Est v
est con
sus vide
Augu.
ipsuin,
hic plu
uerinu
dicta su
su in ac
ri, quia
rium, ex
litæ ad
dens: qu

pliciter sentire, quàm subtiliora quædam excogitare: maximè ex quibus vel laxentur habenæ, vel excusentur negligentia, quæ in his non sine periculo sunt. Putamus in his materijs quiescendum intra limites quos habemus à patribus. Si quis scrupulosius agere velit, is potius est continendus & exhortandus ad timorè, quàm permittendus. Hic itaque de quo loquuti sumus, secundus gradus est in progressu peccati: & in eo primùm inuenitur mortale, vt diximus.

Est verò terti⁹ gradus, in quo est consummatio peccati: consensus videlicet in opus ipsum: què Augu. dicit pertinere ad virum ipsum, vt iam explicauimus. Nec hîc pluribus op⁹ est, quàm vt noverimus, iuxta ea quæ superius dicta sunt, propterea in consensu in actum peccatum cōsummari, quia quod attinet ad voluntarium, exterior operatio nihil malitiæ addit, nisi fortè per accidens: quia videlicet vel intēditur

*Cōfessus
i actum
peccati
cōsummat
peccatum.*

F ij volun

voluntas, vel extēditur, vel multiplicatur inter operandū. Neque consensus in actū alterius generis peccatū est, quā ipse actus. Quare id iam tantū restat, vt de mortali & veniali peccato ex suo genere dicamus: quādoquidē de differentia, quæ est ex imperfectione actus, satis est dictum.

Leet. Decima

DE DIFFERENTIA MORTALIS & VENIALIS PECCATI EX OBIECTO, SUE SPECIE SUA.

Voniā, vt ex superioribus patet, species actus humani propriè & primò ex obiecto est: illa est inter mortale & veniale peccatū differentia maxima, quæ est ex obiecto. Secūdū illā enim distinguuntur specie: & sunt, hoc quidē ex specie sua veniale; illud verò mortale. Quod iam declarādū restat. Nā ea de quib' hucusq; loquuti sumus, mortalia & venialia

lia, ma
tur: vt
tionē,
nē de
fus in

Illu
certifs
ne obi
in quo
aliqui
enim
nō esse

quare
deordi
go ita
bases su

mū. O
in obic
tatē D

sua pro
tale. Se
suū ob

Dei &
illā ren

in sua
propri

pugne
stily